Näkövammaisten liitto

Kirjallinen asiantuntijalausunto

8.4.2024

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta HE 13/2024 vp

Näkövammaisten liitto ry on tutustunut sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Näkövammaisten liitto on Suomen näkövammaisyhdistysten yhteistyöjärjestö, joka edistää sokeiden ja heikkonäköisten ihmisten oikeuksien toteutumista, tuottaa erityispalveluja ja toimii Suomessa asiantuntijana näkövammaisuuteenliittyvissä asioissa. Suomessa näkövammaisia on noin 55 000.

Tässä kirjallisessa asiantuntijalausunnossa Näkövammaisten liitto haluaa tuoda sosiaali- ja terveysvaliokunnan tietoon käsiteltävänä olevassa esityksessä olevat epäkohdat. Ennen kaikkea haluamme nostaa esiin palkkatuettuun työhön ja työssäoloehdon kertymiseen liittyvän epäkohdan, joka näkemyksemme mukaan toteutuessaan johtaa epäsuoraan syrjintään.

Työttömyysturvalaki

5 luku Työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset

4 § Palkansaajan työssäoloehdon kertyminen

Esityksessä ehdotetaan, että palkkatuettu työ ei jatkossa kerryttäisi palkansaajan työssäoloehtoa. Poikkeuksesta esitetään säädettäväksi pykälän uudessa 4 momentissa. Siinä esitetään tehtäväksi poikkeus alentuneesti työkykyisen palkkaamiseen myönnettävän palkkatuen osalta. Poikkeus palkkatuetun työn huomioimisesta palkansaajan työssäoloehtoon koskisi tällä perusteella myönnettyä palkkatuettua työtä siltä osin kuin palkkatuettu työsuhde jatkuu yli 10 kuukauden ajan. Tällöin työssäoloehtoon luetaan 75 prosenttia työssäoloehtokuukausista, joille palkkatukea on myönnetty.

Näkövammaisten liitto esittää, että vammaisen ja alentuneesti työkykyisen henkilön työssäoloehto kertyisi 100 prosentilla 10 kuukauden palkkatuetun työsuhteen jälkeen. Ellei näin säädetä, näkövammaisen, ja muulla tavoin vammaisen, henkilön tulisi saada neuvoteltua neljäsosaa pidempi työsopimus kuin muiden työntekijöiden täyttääkseen työssäoloehdon.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaan on kyse epäsuorasta syrjinnästä, jos neutraalilta vaikuttavalla lainsäädännöllä tai käytännöillä on kielteinen vaikutus vammaisiin henkilöihin. Näkövammaisten liiton näkemyksen mukaan tässä tapauksessa tulee olemaan näin, jolloin kyse on epäsuorasta syrjinnästä. Näkövammaisten liitto toi tämän seikan esiin jo tammikuussa 2024 jättäessään kirjallisen lausunnon hallituksen esityksen luonnoksesta. Samoin sen toivat esiin Invalidiliitto ry ja Vammaisfoorumi ry.

6 luku Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

3 a § Ansiopäivärahan maksaminen alennettuna

Näkövammaisten liitto huomauttaa, että ansiopäivärahan alentamista koskevan ehdotuksen osalta on vammaisten työnhakijoiden tapauksessa olennaista, ettei ansiopäivärahaa porrastettaisi. Vammaisen työnhakijan riski työttömyyden pitkittymiseen on suuri muun muassa rekrytointisyrjinnän vuoksi. Vammaisten ja alentuneesti työkykyisten henkilöiden osalta rekrytointisyrjintä ja työllistymisen rakenteelliset esteet on todettu useissa tutkimuksissa sekä yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa eduskunnalle 2022.

Vammaisille henkilöille osa-aikatyö on usein ainoa mahdollisuus työllistyä ja näiden työnhakijoiden ansiopäivärahan määrän alentuessa heidän toimeentulonsa alenee.

Näkövammaisten liiton mielestä vammaisten työnhakijoiden ansiopäivärahan alentaminen porrastetusti työttömyyden pitkittyessä ei ole vammaisten henkilöiden työllisyyden edistämistä, vaan päinvastoin johtaa heikompaan työelämäosallisuuteen ja laajempaan syrjäytymiseen sekä köyhyyteen. Esimerkiksi Tilastokeskuksen elinolotilastosta 2023 selviää, että noin viidennes työikäisistä toimintarajoitteisista oli pienituloisia ja myös noin viidennes vajaatyöllisen kotitalouksien jäseniä. Yli puolet toimintarajoitteisista työikäisistä oli itse pois työelämästä suurimman osan vuodesta ja noin kolmannes oli eläkkeellä tai työttömänä.

Lakiesityksen vaikutukset

Esitykseen sisältyvät ehdotukset vaikuttavat vammaisten työnhakijoiden työttömyysetuuksiin ja muihin etuuksiin sekä joissakin tilanteissa niiden tarpeeseen. Näin ollen niillä voi olla merkittäviä vaikutuksia vammaisten henkilöiden kokonaistoimeentulon kannalta.

Näkövammaisten liitto korostaa YK:n vammaisyleissopimuksen artiklan 2 kohtaa, jonka mukaan ”sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden sosiaaliturvaan ja tämän oikeuden nauttimiseen ilman syrjintää vammaisuuden perusteella”. Esityksen ehdotusten vaikutukset työttömyysturvan lisäksi mm. sairauspäivärahaan ja työeläkkeeseen on olennaista huomioida tässä kontekstissa.

Pahimmillaan ehdotusten toteutuminen esitettyinä koskemaan myös vammaisia henkilöitä heikentää sosiaaliturvaa ryhmälle, joita työnantajat vähäisessä määrin työllistävät, mukaan lukien valtio- ja kuntatyönantajat.

Lisätietoja

työelämäpalvelujen päällikkö Taru Tammi, taru.tammi@nakovammaistenliitto.fi
järjestöjohtaja Sari Kokko, sari.kokko@nakovammaistenliitto.fi

Näkövammaisten liitto ry

Jukka Tahvanainen
toimitusjohtaja

Sari Kokko
järjestöjohtaja